

NABER: Persoon en werk

in 1826 vestigde Carl Friedrich August Naber zich als zelfstandig orgel maker in Deventer. Rond 1840 werkte Naber enige tijd samen met Georg Heinrich Wilhelm Quellhorst. Wanneer een opdracht naar een concurrent verdween kon hij dit soms niet hebben en reageerde hij venijnig; zeker wanneer de redenen hem niet goed voorkwamen, zoals bij de inschrijving voor het orgel in de Grote Kerk te Deventer. Daar kreeg Holtgrave de opdracht omdat hij lager had ingeschreven. Naber heeft twee grote drie-manualige orgels gemaakt te weten in Apeldoorn en Amersfoort. De meeste van Nabers orgels hebben geen vrij pedaal. Alleen de grotere twee-manualige instrumenten, zoals in Winterswijk, Heusden, Raamsdonk en Delden, hebben een vrij pedaal. Wat betreft dispositie en klank valt er een verschuiving te signaleren naar grotere accentuering van grondtonigheid.

De instrumenten worden weker van klank dan de achttiende eeuwse orgels. Naber verplichtte zich in zijn in fraai handschrift

geschreven bestekken de registers 'elk naar zijnen aard, krachtig doch tevens mollig en lieflijk te intoneren en naar de tegenwoordige in Gebruik zijnde gelijkzwevende temperatuur in goede Harmonie op Orchesttoon te stemmen'. (Geciteerd uit: Drs. J.F. van Os, Langs Nederlandse Orgels. Overijssel en Gelderland blz. 48, Baarn, 1978).

Typend voor de stijl van Naber mag ook worden genoemd zijn doublures in fluitstemmen. Het tweede manuaal, meestal bovenwerk is een afschaduwing van het hoofdwerk. De mixtuur vaak laag van mensurering.

In het algemeen ziet men dat alles wat ongewoon is, zowel in uiterlijk als in klank door Naber ongewenst is. Hij stond daarin niet alleen overigens. Maar hij was wel een toonaangevende orgelmaker waarvan zijn indrukwekkende productie van instrumenten zoals de nu volgende opsomming laat zien, nog heden ten dage getuigt: (Eveneens geciteerd uit het zojuist aangehaalde boek van Drs J.F. van Os, waar overigens het Sliedrechtse orgel niet in voorkomt pp. 47-48).

orgels: Terwolde* (1827), Apeldoorn (1828, uitbreiding orgel uit 1780), Zaltbommel R.K. St. Martinus (1831), Dinxperlo (1831, verbouwing), Bredevoort* (1834 met oud Westfaals pijpwerk), Winterswijk (1834, grote verbouwingen in 1911 en 1972, het onderpositief is nu rugwerk), Raalte (1836, thans in Warnsveld), Rijssen R.K. St. Dionysius (1838, verdwenen), Heusden (1840, in 1944 door oorlogsgeweld verloren), Orgel voor Paramaribo (1840, niet geplaatst, daar het schip waarmee het transport plaats vond, verging), Beekbergen (1842, overplaatsing orgel uit Apeldoorn

uit 1780), Arnhem Koepelkerk (1842), Rumpt* (1842), Lienden (1842, Kampen Luth. Kerk (1843), Tiel Luth. Kerk (1843, in tweede wereldoorlog vernietigd), Voorst (1843), Etten (Geld. 1844), Hengelo (Ov., 1844, door ons toegeschreven aan N., thans in Dalfsen), Amersfoort Gr. Kerk (1845, met zeer oud pijpwerk), Bussloo R.K. St. Martinus (1845), Doesburg Luth. Kerk (1845), nieuw orgel voor Paramaribo (1846, deels bewaard gebleven), Apeldoorn Gr. Kerk (1846, in 1890 verbrand), Delden (1847), Terborg (1848), Makkum (1848), Diepenveen (1848, niet meer aanwezig), Sliedrecht (1850), Colmschate (1850, in 1905 vervangen), Raamsdonk (1852), Almen (1852, binnenwerk verdwenen, kas thans in Uitwijk), Vriezenveen Gr. Kerk (1853, kas onlangs vernietigd, Dulciaan thans in Rugwerk Gr. Kerk Amersfoort, rest binnenwerk in Apeldoorn Tabernakelkerk), Deventer Luth. Kerk (1853, fragmentarisch bewaard gebleven), Doetinchem, Luth. Kerk (1854, door oorlogsgeweld vernietigd), Bergen (1854, overplaatsing Hinsz-orgel uit Deventer, Luth. Kerk, thans in Utrecht, Universiteit), Silvolde (1855, gedeeltelijk bewaard gebleven, in 1974 gereconstrueerd). Holten (1855, kas en binnenwerk gewijzigd), Rijssen (z.j., bouwstijl der kas wijst op N.)

Rond 1840 was Naber korte tijd geassocieerd met Georg Heinrich Wilhelm Quellhorst. In 1856/59 werkt Nabers schoonzoon K. M. van Puffelen in Zaltbommel samen met een Naber (waarschijnlijk F. S. Naber) en bouwt orgels in Buurmalsen* (1856), Geldermalsen (1857, thans in Giessendam), Herwijnen (1858), Neede (1859, in 1945 verbrand), Wierden (1860, thans in Geref. Kerk in deze plaats met modern front), Na de dood van C. F. A. Naber (1861) neemt Frederik Samuel Naber het bedrijf in Deventer over en maakt nog orgels voor Eefde (Ned. Mettray, 1860, in 1952 verbrand), Gorssel (1862), Stompvoren (1862), Gr. Schermer (1863), Deventer, Vrij metselaarsloge (1863, thans in Abdissenbosch bij Heerlen), Heelsum (1864, in de oorlog verwoest). Van Puffelen blijft zelfstandig vanuit Zaltbommel opereren.

Naast deze respectabele productie heeft Naber belangrijke orgels, waaronder grote bekende instrumenten in onderhoud gehad: Arnhem, Nijkerk (restauraties), Alkmaar Grote Kerk (1854, merkwaardige dispositiewijziging), om slechts enkele te noemen.